

Malmö högskola
Lärarytbildningen
Barn Unga Samhälle

Examensarbete
10 poäng / 15 högskolepoäng

Hur kan pedagoger stärka och stimulera barns språkutveckling i förskolan?

*How can educationalists strengthen and stimulate childrens linguistic
development in preschool?*

Malin Cronvall Weberg

Lärarexamen 140 poäng
Barndoms- och ungdomsvetenskap
Vårterminen 2007

Examinator: Jutta Balldin

Handledare: Caroline Ljungberg

Abstract

Titel: Hur kan pedagoger stärka och stimulera barns språkutveckling i förskolan?

Författare: Malin Cronvall Weberg

Bakgrund:

Den pedagogiska verksamheten skall genomföras så att den stimulerar och utmanar barnets utveckling och lärande. Miljön skall vara öppen, innehållsrik och inbjudande. Verksamheten skall främja leken, kreativiteten och det lustfyllda lärandet samt ta tillvara på och stärka barnets intresse för att erövra nya erfarenheter, kunskaper och färdigheter. (Läraryrket, 2002:30)

Genom denna undersökning ämnar jag skapa en bredare och djupare kunskap kring hur pedagoger kan hjälpa barn i olika situationer att erövra språket på ett så enkelt och roligt sätt som möjligt. Som pedagog är det viktigt att tänka på att skapa situationer och miljöer som är intressanta och lärande för barnen. Dessa miljöer ska samtidigt vara meningsfulla och språkutvecklande.

Syfte: Mitt syfte med arbetet är att belysa och diskutera hur pedagoger kan hjälpa och inspirera barnen att lära sig språk på ett spännande och roligt sätt. Särskilt fokus riktar jag på hur litteratur används vid språkstimulering på förskolor. Enligt Arnqvist är språket den färdighet som snabbast utvecklas under de år barnen är på förskolan. Barnen använder språket för att kunna förmedla sina behov, känslor och attityder till omvärlden. Barnen berättar till exempel om de har ont eller är hungriga, de är även mycket intresserade av att berätta för sina föräldrar om vad de upplevt under dagen. I alla dessa situationer använder barnet sitt språk för att kunna förmedla sitt budskap till omgivningen (Arnqvist, 1993:18). Därför tycker jag att det är viktigt att titta närmare på hur pedagoger arbetar med just språkutveckling på förskolorna.

Frågeställningar:

Hur kan pedagoger stimulera och stärka barns språkutveckling?

Hur används högläsning i förskolans verksamhet?

Hur betraktas högläsning av pedagoger i förskolan?

Teori: Det finns flera olika teorier om barns språkliga utveckling och exempel på dessa är den ryske språkforskaren Lev Semjonovitj Vygotskijs och den schweiziske forskaren Jean Piaget, vilka utforskas i föreliggande examensarbete.

Metod och urval: Jag har valt att genomföra undersökningen med hjälp av observationer på två olika förskolor där arbetet med litteraturläsning för barnen ser väldigt olika ut.

Observationerna kompletteras även med intervjuer av de observerade pedagogerna.

Resultat: De tankar jag hade tidigare kring vikten av att läsa för att kunna stimulera och stärka barnens språkutveckling stämmer överens med de pedagoger jag intervjuat. Det har även framkommit att det inte enbart är genom att läsa för barnen som barnen blir hjälpta utan genom att ständigt prata med dem och sätta ord på saker som man gör tillsammans. Även musik och lek har framkommit att pedagogerna anser kan hjälpa barnen på deras språkliga resa.

Nyckelord: Språkutveckling, högläsning, förskolan, sagor

Förord

Att få skriva detta arbete har varit en upplevelse som varit både givande och roligt men under arbetets gång har det även skapats frustration och oro över hur det färdiga arbetet skulle bli. Det är många som har stöttat mig på resans gång och hjälpt mig med bidrag till arbetet, dessa bidrag har varit till en stor hjälp för mig att slutföra detta arbete.

Jag skulle först och främst vilja tacka alla pedagoger som varmt tagit emot mig i sina verksamheter för observationer och intervjuer. Ni har haft era dörrar öppna för mig och hjälpt mig med mängder av empiriskt material, utan er hade det inte blivit något arbete. Jag vill även tacka min handledare Caroline Ljungberg, som funnits där och hjälpt mig med tips och råd.

Innehållsförteckning

1	Introduktion	9
1.1	Syfte.....	11
1.2	Frågeställningar	11
1.3	Teori.....	12
1.4	Metod.....	12
1.5	Disposition.....	13
2	Utgångspunkter.....	14
2.1	Teoretiska utgångspunkter.....	14
2.1.2	Lev Vygotskij	15
2.1.3	Jean Piaget	16
2.2	Barns språkutveckling	18
2.3	Barnbokens historia	20
3	Metoddiskussion.....	22
3.1	Metodval.....	22
3.1.1	Kvalitativa intervjuer	23
3.1.2	Kritiska händelser	24
3.2	Urval	24
3.3	Genomförande	25
3.4	Etiska överväganden.....	27
3.5	Empiriskt material	27
3.6	Analysbeskrivning.....	28
4	Analys.....	29
4.1	Observationstillfälle 1.....	29
4.2	Observationstillfälle 2.....	31

4.3	Analys av observationstillfällen	32
4.4	Pedagogintervjuer	35
4.4.1	Anser pedagogerna att högläsning är språkutvecklande?	35
4.4.2	Hur använder pedagogerna högläsning i sitt dagliga arbete?	36
4.4.3	Vilka andra medel använder pedagogerna när de arbetar med barnens språkliga utveckling?	37
4.5	Analys av intervjuerna	38
5	Diskussion och kritisk reflektion	43
5.1	Diskussion	43
5.2	Kritisk reflektion	45
5.3	Uppslag till vidare undersökningar	47
6	Referenser	48
6.1	Litteratur	48
6.2	Föreläsningar	50
7	Bilagor	51
7.1	Intervjuguide	51
7.2	Observationsmanual	52
7.3	Sagolådor	53
7.5	Flanobilder	55
7.5	Aktivitetspåsar	57
7.6	Namnkort	58

1 Introduktion

Det är måndagsmorgon klockan är nio, många förväntansfulla barn står och väntar på mig utanför samlingsrummet. Att det är måndag innebär att det är dags för en ny saga. När jag går in i rummet följs jag utav tindrande ögon som bara längtar efter att få se vad denna vecka ska bjuda på. (utdrag från observationsanteckningar, 20030313)

Jag har tidigare arbetat på en förskola med barn i åldrarna tre till sex, där vi medvetet arbetade mycket med olika sagor och böcker. Det fanns alltid en mängd böcker tillgängliga för barnen. Böcker med bilder i som de själva eller tillsammans med en kamrat kunde titta eller läsa i och böcker med text som personalen läste för dem om de ville det. Vi arbetade varje vår extra mycket med sagor, då vi använde våra egenproducerade sagolådor¹ och flanobilder² som hjälp. Valet av sagor var mycket varierande, eftersom vi skulle fånga många barns intresse och deras intressen varierade. De flesta barnen tyckte att det var lika spännande varje gång de fick höra sagan. Vi arbetade med en saga i veckan. Vi läste sagan för barnen och de fick berätta den för varandra med hjälp av sagolådor och flanobilder. Barnen fick rita händelser ifrån sagan som vi pedagoger sedan hjälpte dem att skriva och berätta om. Vi arbetade med lera och andra material där barnen kunde tillverka olika saker, som de associerade till sagan. Som avslut på sagan satte vi upp en liten teater på fredagen. Denna stund var det barnen som var huvudpersonerna. Vi pedagoger hjälpte enbart till om de behövde och ville, annars gick det ut på att det var barnen som spelade teater för personalen. Med tanke på att vi varierande arbetssätt kring de olika sagorna tror jag att vi kunde fånga alla barnens intresse på ett eller annat sätt. Om vi inte fångade intresset genom läsningen så gjorde vi det förhoppningsvis genom skapandet.

Under kursen ”Svenska i ett mångkulturellt samhälle 11-20p”, fick jag ta del av litteratur som stödjer det arbete vi gjorde med sagor. När jag arbetade på förskolan visste jag inte att när jag läste en saga för barnen så främjade det barnens språkutveckling, men nu har jag fått insikt i hur viktigt det är. När jag tänker tillbaka på hur vi arbetade och sedan läser i litteratur vi under utbildningens gång fått ta del av, kan jag styrka betydelsen av det arbete vi gjorde på flera sätt. Ett exempel är att vi berättade sagan vid flera tillfällen. Enligt

---

¹ Se bilaga 7.3

² Se bilaga 7.4

Benckert ökas barnens ordförråd när de får höra en saga upprepade gånger. Genom att barnen får höra sagor introduceras skriftspråket på ett lustfyllt sätt (Benkert, 2000:27). Genom att vi hjälpte barnen med att sätta ord på deras tankar kring de teckningar de gjorde, har vi enligt Björk & Liberg inbjudit barnen till en tidig skrivundervisning (Björk & Liberg, 2005:99). Även vårt arbete med sagolådor har enligt Benckert underlättat barnens förståelse för sagan och på så vis har de lättare kunnat ta till sig sagans budskap (Benckert, 2000:30).

Viktigt är förstås också att inte glömma bort att det finns barn som har svårt för att ta till sig sagan och dess budskap. Enligt Malmgren & Nilsson är det i allmänhet lättare för flickor än pojkar att bekanta sig med texternas olika figurer. Flickors benägenhet att leva sig in i de erfarenheter som sagan gestaltar tros vara mer utvecklad än hos pojkar (Malmgren & Nilsson, 1993:234). Därför tror jag att det är viktigt att ha pojkarna och deras intressen i tankarna när det väljs en saga, för att kunna fånga även deras intressen. I läroplanen för förskolan, Lpfö 98,³ kan man läsa att

[d]en pedagogiska verksamheten skall genomföras så att den stimulerar och utmanar barnets utveckling och lärande. Miljön skall vara öppen, innehållsrik och inbjudande. Verksamheten skall främja leken, kreativiteten och det lustfyllda lärandet samt ta tillvara på och stärka barnets intresse för att erövra nya erfarenheter, kunskaper och färdigheter. (Läraryrket, 2002:30)

Jag tror att det är viktigt att man försöker finna något som kan intressera barnen och på så vis hjälpa dem på sin språkliga resa. Förutom läsning kan även till exempel lek och musicerande stärka och stimulera barns språkliga utveckling. Borg (2006) menar att barnens lek handlar om kommunikation. Det är genom leken barn kommunicerar med sina tankar och känslor. Leken kan vara en bra inkörsport till mycket och det står i förskolans läroplan Lpfö98 under riktlinjerna för utveckling och lärande att: ”alla som arbetar i förskolan skall samarbeta för att erbjuda en god miljö för utveckling, lek och lärande” (Läraryrket, 2002:30).

Det finns massor med olika teorier om hur vi erövrar språket och vissa av dem talar emot varandra. Jag anser att pedagoger ska vara öppna för olika teorier och ta till sig det som personligen känns rätt. Jag tror även att det är viktigt att kunna stödja den verksamhet som

bedrivs i någon teori. Det är viktigt att inte glömma bort de tre didaktiska frågorna som alltid ska vara till grund för verksamheten, vad, hur och varför. **Vad** - vilket innehåll som är viktigt, **hur** - hur undervisningsmetoden ser ut och **varför** - vilka antaganden och förutsättningar undervisningen vilar på.

Vi ska dock inte glömma att nyfikenhet är mycket viktig i barnets omvärldsorientering och språkliga utveckling. Genom att vara nyfikna lär sig barn flera nya ord som gör att det i sin tur är lättare för barn att uppfatta och förstå sin omvärld och det ger i sin tur möjligheter att skaffa sig ännu mer kunskap om den (Johansson & Svedner, 2003:35).

1.1 Syfte

Mitt syfte med arbetet är att belysa och diskutera hur pedagoger kan hjälpa och inspirera barnen att lära sig språk på ett spännande och roligt sätt. Särskilt fokus riktar jag på hur litteratur används vid språkstimulering på förskolor. Enligt Arnqvist är språket den färdighet som snabbast utvecklas under de år barnen är på förskolan. Barnen använder språket för att kunna förmedla sina behov, känslor och attityder till omvärlden. Barnen berättar till exempel om de har ont eller är hungriga, de är även mycket intresserade av att berätta för sina föräldrar om vad de upplevt under dagen. I alla dessa situationer använder barnet sitt språk för att kunna förmedla sitt budskap till omgivningen (Arnqvist, 1993:18). Därför tycker jag att det är viktigt att titta närmare på hur pedagoger arbetar med just språkutveckling på förskolorna.

1.2. Frågeställningar

Hur kan pedagoger stimulera och stärka barns språkutveckling?

Hur används högläsning i förskolans verksamhet?

Hur betraktas högläsning av pedagoger i förskolan?

---

³ Läroplanen är det dokument som är grundläggande för lärares yrkesutövning. Läroplanerna fastställs av regeringen och varje skolform har sin läroplan (Läraryrket, 2002:5).

1.3 Teori

Jag kommer i detta stycke kort att ta upp och presentera några av de teoretiker som har forskat och skrivit kring barns språkutveckling.

Det finns flera olika teorier om barnets språkliga utveckling och exempel på dessa är den ryske språkforskaren Lev Semjonovitj Vygotskijs och den schweiziske forskaren Jean Piagets. Vygotskijs hypotes är att all utveckling är styrd utifrån och inåt. Barnets språk växer först fram i en kommunikation med dess omgivning. Detta kallar han externt språk. Senare integreras språket i barnets tänkande och detta kallar han internt språk (Lindö, 1983:20). Enligt Piaget utvecklas språket övervägande genom imitation av den sociala omvärldens teckensystem. Barnet använder språket som ett kommunikativt redskap för att möta sina egna behov (Jerlang & Egeberg, m.fl., 1988:243).

Man ska inte glömma att trygghet är viktigt för barnen och deras utveckling, i en trygg miljö finns det inga gränser för hur många språk barnen kan lära sig. Ladberg anser att språket är mycket beroende av trygghet och att vi livet igenom har lättare för att uttrycka oss om vi känner oss trygga och avspända. Det är även viktigt att vi är tillsammans med människor som vi känner förtroende för och litar på (Ladberg, 2003:48). Jag tror att det är mycket viktigt att pedagogerna på förskolorna skapar dessa trygga situationer för barnen, eftersom det kanske inte är alla barn som får känna denna trygghet i sitt hem.

1.4 Metod

För att kunna göra den undersökning det är tänkt kommer jag att använda mig utav litteratur jag finner relevant kring ämnet. Enligt Repstad är det först när beskrivningarna kopplas till teori och tolkningarna görs på grunder av samhällsvetenskapliga kunskaper som forskningen kan kallas vetenskaplig (Repstad, 2006:96). Litteraturen jag läser kommer jag sedan att koppla samman med observationer på två olika förskolor. Observationer är studier av människor i avsikt att se vilka situationer de möts naturligt i. Genom observationer ges forskaren direkt tillträde till det sociala samspel och de sociala processer som man vid intervjuer och analyser endast får indirekt andrahandskunskap kring (Repstad, 2006:23).

Det är detta sociala samspel jag tror är mycket viktigt för min undersökning. Jag har valt att observera verksamheten som sker när de har samling på förskolorna. Detta mycket på grund av att jag tror att det är då jag lättast finner de fält som kan belysa de frågeställningar jag har. Patel & Davidsson anser att observationer framförallt är användbara när det ska samlas information som berör beteenden och skeenden i naturliga situationer. I det vardagliga livet är det observationer som är det främsta medel vi använder oss av för att skaffa information om vår omvärld (Patel & Davidsson, 2003:87). Nackdelen med observationer kan bli att det kan vara tidsödande, men jag tror att observationer ute i verksamheten är viktigt för min undersökning.

Jag kommer inte bara att observera verksamheten utan även intervju pedagogerna på förskolorna. Kvalitativa intervjuer ger ofta, enligt Johansson & Svedner, intressanta och lärorika resultat (Johansson & Svedner, 2006:41). Det finns två olika typer av intervjuer, en bygger på fasta frågor som ställs till alla som deltar i undersökningen. Denna typ av intervju kallas strukturerad intervju. När man använder sig av lite friare formulerade frågor som varierar på olika sätt kallas intervjun för kvalitativ. Det är den senare typen av intervju jag använder mig av eftersom jag anser att jag genom friare formulerade frågor kan inleda diskussioner som är givande för mitt arbete.

1.5 Disposition

I första delen av arbetet tar jag upp olika forskares teorier kring barns språkutveckling. I detta kapitel har jag bland annat valt att skriva om Piagets och Vygotskijs syn på hur barn utvecklar sitt språk. Jag gör även en kort tillbakablick på barnbokens historia.

Under kapitlet Metoddiskussion presenterar och resonerar jag kring de metoder jag valt att använda mig av när jag samlar in mitt empiriska material. Jag presenterar även hur jag genomfört dessa insamlingar samt de etiska överväganden jag har tagit fasta på. Slutligen presenteras det empiriska materialet och en kort analysbeskrivning. I analyskapitlet beskriver och analyserar jag två av de observationer jag gjort. Jag redovisar och sammanställer även de intervjuer jag genomfört samt analyserar dem.

I den avslutande delen av mitt arbete försöker jag att knyta ihop innehållet från olika teorier, mitt empiriska material till en helhet från början till slut. Här redovisar jag

diskussionen jag fört mellan mina tankar kring ämnet och de erfarenheter jag fått under arbetets gång.

2 Utgångspunkter

I detta kapitel kommer jag att belysa några av de grundförutsättningar som enligt olika teoretiker måste finnas för det ska kunna ske en positiv språkutveckling. Jag kommer även att fördjupa mig lite mer i den ryske språkforskaren Lev Semjonovitj Vygotskijs och den schweiziske forskaren Jean Piagets tankar kring barns språkliga utveckling och jämföra dessa. Jag kommer även att presentera lite historia kring barnboken.

2.1 Teoretiska utgångspunkter

Det finns olika teorier som försöker förklara barns språkutveckling, men huvudsakligen finns det enligt Arnqvist tre förklaringar till den språkliga utvecklingen. Först och främst beror den av en yttre påverkan, för det andra så är det den medfödda förmågan att utveckla ett verbalt språk, för det tredje ömsesidigheten mellan den medfödda förmågan och den stimulerande miljön (Arnqvist, 1993:38).

De teorier kring språkutveckling som dominerade under första delen av 1900-talet var inriktade på att beskriva den åldersmässigt. Denna typ av teori är amerikanen Arnold Gessell⁴ en av förgrundsgestalterna för. Det ansågs att barnets språkutveckling var åldersinriktad. När barnet var sex månader började det jollra och de första orden kunde det vid tolv månaders ålder. Det ansågs att språket utvecklades genom olika stadier och dessa var till största del styrda av mognad. Denna typ av teorier brukar betraktas som beskrivande teori eftersom de endast ger en beskrivning av ett fenomen utan att definiera några orsaker till utvecklingen. Språkets utveckling beskrevs gå genom olika stadier och dessa var

---

⁴Arnold Gesell var en av de amerikanska förgrundsgestalterna till denna typ av teori.

huvudsakligen mognadsstyrda. För att dessa stadier skulle följas förutsågs det att barnet växte upp i en normalt stimulerande språklig omgivning (Johansson & Svedner, 2003:30).

Under 50-talet ersattes denna teori bl.a. av Skinners behavioristiska teori och Chomskys nativistiska teori. Enligt Skinner lärs språket in genom belöning. T.ex. när det lilla barnet ligger och jollar och råkar få fram ett ljud som låter som t.ex. mamma, då blir mamman glad och kramar om barnet och berättar hur duktigt det varit. Enligt den behavioristiska teorin lär sig barnet språket genom förstärkning, spontan imitation och uppmanad imitation (Johansson & Svedner, 2003:30). Skinner menade att det var miljön som gav mallen. Förebilden för barnets utveckling, det var när barnet imiterade korrekt eftersom detta korrekta beteende förstärktes genom omgivningens gillanden (Söderbergh, 1988:85). När barnet misslyckades bidrog omgivningens ogillanden och rättelser till att avskräcka barnet från att göra det igen.

Chomsky antog att vi var födda med LAD⁵ som aktiveras när vi föds. LAD gör det möjligt för de små barnen att sätta ihop de ord de lärt sig till en mening som är grammatiskt korrekt. Enligt Chomsky behöver vi inte träna in språket utan det räcker med att vi befinner oss i en stimulerande miljö (Johansson & Svedner, 2003:32).

2.1.2 Lev Vygotskij

Vygotskij ansåg att språket är ett socialt fenomen. Det är ursprungligen genom en kommunikativ nödvändighet som språket utvecklas. Enligt Vygotskij är språket helt socialt till sin funktion i början av barnets utveckling och senare delas det i ett egocentriskt och ett kommunikativt språk (Jerlang & Egeberg, m.fl., 1988:284f). Vygotskij talade om zonen för proximal utveckling⁶, det vill säga att barnen deltar i aktiviteter som de inte helt och fullt klarar själva, men tillsammans med en som redan kan, kan barnen klara det. Vygotskij lade i det här samarbetet stor vikt vid den vuxnes undervisande roll och detta gemensamma läsande och skrivande utgör därför ett viktigt stöd för barnets fortsatta utveckling av sitt eget läsande och skrivande (Evenshaug & Hallen, 2000:136).

---

⁵ Language Acquisition Aevice, ”den inbyggda språklådan

Barnet föds till att bli en medlem av en kultur och det är genom att överta de kulturella mönstren som barnet utvecklas från en individ som varit stimulusstyrd till en individ som handlar av egen vilja. Vygotskij ansåg att det är med språket som verktyg som det mänskliga tänkandet utvecklas. Enligt Vygotskij är en av de grundläggande lagarna för utvecklingen att alla de psykiska funktionerna, som problemlösning, minne och så vidare, utvecklas genom att människan socialt skapar nya aktivitetsformer som bidrar till inre erfarenheter. Dessa handlingsformer uppstår och utvecklas i det sociala samarbetet och överförs sedan vidare till barnets område för psykiska handlingsformer. Vygotskij ansåg alltså att utvecklingen går från det yttre till det inre (från det sociala till det individuella). Språket tillhör de sociala fenomen som utvecklas för att människor skall kommunicera med varandra. Vygotskij menade att från början var språket socialt och kommunikativt och senare utvecklades det till ett egocentriskt språk.

Det är när det lilla barnet riktar sig till någon annan människa som det sociala språket kommer till uttryck. Då barnet skriker vänder det sig till de andra individer som finns i barnets omgivning. Det egocentriska språket är ett viktigt instrument för barn i förskoleåldern för att kunna utveckla sina tankar. Språket kan hjälpa barnet att lyftas från de konkreta handlingarna och genom sitt språk kan barnet styra sina handlingar. Detta kan man höra exempel på när ett barn i förskoleåldern räknar. Detta gör de oftast högt för att kunna underlätta sina tankar. När barnet så småningom kan räkna tyst för sig själv så har det egocentriska talet utvecklats till ett inre tal. Det är inte bara barn som pratar högt för sig själva när de ska lösa några problem. Det händer även att vi vuxna ”tänker högt” när vi ställts inför ett problem vi behöver lösa (Arnqvist, 1993:35f).

2.1.3 Jean Piaget

Piaget ansåg att språket utvecklas genom imitation av den sociala omvärldens teckensystem (Jerlang & Egeberg, 1988:243). Piaget menade även att språket är beroende av den kognitiva utvecklingen som i sin tur är beroende av individens mognad (Arnqvist, 1993:30). Enligt Piaget använder barn språk dels som ett kommunikativt verktyg för att tillfredställa sina behov och dels om ett ledsagande fenomen till de handlingar de gör. Alla

---

⁶ Zone of Proximal Development, förkortad som ZPD

barn genomgår en rad olika stadier under sin utveckling. Piaget lägger vikt vid att teorin inte är en mognadsteori utan att det är frågan om utveckling av sättet att förstå via egna handlingar (Jerlang & Egeberg, 1988:243).

Piagets tankar kring barnet och dess språk handlar till stor del om hur barnet blir mer och mer socialt. Enligt Piaget kan språket delas in i två delar, ett egocentrerat språk och ett socialiserat språk. När det gäller det egocentrerade språket så bryr sig barn inte om det är någon som lyssnar och är det någon som gör det så bryr de sig inte om vem det är. Språket är egocentriskt för att barnet talar till sig själv och saknar förmåga att sätta sig in i en lyssnares position. Barnet som talar förutsätter att lyssnaren känner till händelsen som det pratar om.

Språket är alltså inte huvudsakligen ett socialt språk utan kännetecknas till en stor del av barnets egocentrism (Arnqvist, 1993:31). Barn tror att alla andra tänker och upplever saker på samma sätt som de själva gör. Det är därför som barnet inte bryr sig om att meddela sina tankar och känslor, eftersom de tror att vi redan känner till dessa (Jerlang & Egeberg, 1988:253).

Hos det lilla spädbarnet kan språket varken betecknas som socialt eller kommunikativt för barnet kan inte skilja på sig själva och på omgivningen. Det första som sker i utvecklingen är att barnet skiljer den egna kroppen från omgivningen, sedan utvecklar barnet sin förmåga att skilja på föremål och de intryck de ger. Kunskapen som barnet bygger upp utgår alltså från de aktiviteter barnet utfört (Arnqvist, 1993:31). Enligt Piaget sker den egentliga språkutvecklingen under det preoperationella stadiet⁷. Han anser även att man tydligt kan se språkutvecklingen och dess koppling till den kognitiva utvecklingen. Från början kännetecknas talet av att vara styrt av den konkreta situation där det förekommer. Talet är ett uttryck för barns tänkande och är från början fångat i en ”här- och - nu- situation”, för att senare bli allt mer distanserat från den aktuella situationen. Barnen kan så småningom beskriva företeelser både i förfluten tid och i framtid (Arnqvist, 1993:31).

---

⁷ Det preoperationella stadiet är när barnen är mellan tvåårsåldern och sex-sjuårsålder.

2.2 Barns språkutveckling

Enligt Johansson & Svedner finns det några grundförutsättningar som barn måste ha för att det ska kunna ske en positiv språkutveckling, alltså för att de skall kunna erövra sitt språk och kunna använda sig av detta. Dessa är:

- Hjärntillväxt: hjärnans tillväxt under de första åren är mycket stor (vikten ökar ca 350 % till 2-årsåldern!) och ger ökande möjligheter för språkutvecklingen
- Intellektuell utveckling: att förstå vad ord står för, att vara nyfiken på omvärlden och därmed lära känna den allt bättre och kunna reflektera över de företeelser som möter i den, kort sagt få in den i sitt språk
- Fysiologisk och motorisk utveckling: att lära sig styra de muskler med vars hjälp man artikulerar ljuden, att få större möjligheter till ljudbildning genom att munhåla och svalg växer till i omfång
- Miljöstimulans: barnets allmänna utveckling – att det lär sig gå, äta på egen hand, klara sina toalettbestyr och klä på och av sig osv – ökar dess självständighet dramatiskt. Det får en större rörelseyta och nya kamrater att leka med, det börjar lära sig nya lekar och att handskas med nya leksaker. Detta, i sin tur, stimulerar barnet att lära sig nya ord, uttryck och grammatiska konstruktioner så att det kan samtala om sina nya erfarenheter. I den utvecklingen har vuxna, andra barn, omvärld och texter som det kan samspela med för att berika sina egna erfarenheter avgörande betydelse som stimulans; saknas dessa faktorer helt eller delvis blir det grus i utvecklingsmaskineriet. (Johansson & Svedner, 2003:11)

För att kunna främja barnens språkutveckling tror jag att det är viktigt att känna till de punkter som Johansson & Svedner presenterar. De kan kanske vara till någon hjälp för att förstå språkutvecklingens grunder. Även Myndigheten för skolutveckling tar fasta på miljöns betydelse och menar att

[b]arn som växer upp i språkligt rika miljöer har större möjligheter att förstå och påverka sin egen situation, närmiljö och samhällsutvecklingen. Det är därför synnerligen angeläget att förskolan och skolan på alla tänkbara sätt stimulerar och stödjer alla barns språkliga utveckling. (Myndigheten för skolutveckling, 2003:15)

Det är viktigt att vi vuxna sätter ord på allt vi gör och på så vis tror jag att vi kan fånga barnens intresse att lära sig dessa ord och dess betydelse. Det är viktigt att barnen känner att de har behov och användning för de ord exempelvis pedagoger försöker lära dem och att språkinläring förankras i konkreta situationer.

Det är viktigt att vi kommer ihåg att den språkliga utvecklingen inte bara är intellektuell, det krävs även att barnet kan känna trygghet och värme för att kunna främja sin

språkutveckling (Johansson & Svedner, 2003:15). Genom närhet och att få känna kroppskontakt med någon annan person samt genom blickar och trygghet växer barnets språk (Ladberg, 2003:48). I en trygg miljö och tillsammans med människor som är viktiga för barnet och som talar olika språk, finns det inga gränser för hur många språk ett barn kan lära sig, men ett litet barn lär sig bara de språk som är nödvändiga för dem. Klarar de sig med ett språk så lär de sig bara det. Det måste vara viktigt för dem nu. Det är inte förrän barnet blivit äldre som de kan ha ett längre perspektiv på sitt lärande. Därför tror jag att det är mycket viktigt att som pedagog skapa en trygg miljö för våra barn ute på förskolorna. Genom att alla barn får känslan av att bli sedda och att de är en i gruppen, tror jag att man lätt kan skapa en trygghet i gruppen (Ladberg, 2003:14f).

Enligt Gunnarsson menar Thomas Ziehe att barns lärande och utveckling är beroende av barnets totala omgivning, alltså den verklighet de lever i. Genom att föräldrar och pedagoger är medvetna om att det är barnets totala omgivning som påverkar deras utveckling har man kommit en bra bit på vägen. Enligt Gunnarsson menar de tre teoretikerna Brofenbrenner, Piaget och Vygotskij att barn konstruerar sin egen verklighet i samspel med dess miljö. Att barnets lärande och utvecklingsprocess påverkas av relationen mellan barnets närmiljöer som innefattar hem och förskola är även något som Brofenbrenner betonar (Gunnarsson 1999:15). Därför är det viktigt att man som pedagog följer förskolans uppdrag som är att i samarbete med föräldrarna verka för att varje barn får möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar (Läraryrket, 2002:26).

Enligt Ladberg kommunicerar människor på olika sätt och om olika saker. Pojkar och flickor deltar i ofta i olika slags samtal och kan på så vis kan deras språkliga träning skilja sig en del. Flickor leker ofta rollekar och samtalar två och två där det talas om känslor och upplevelser de varit med om. Medan pojkar oftast leker i större grupper och dessa lekar innehåller inte så mycket språk utan mer kroppslig kontakt. På så vis blir pojkarna mer tränade i ett ”offentligt” språk och flickorna i ett personligare (Ladberg, 2003:24).

Det finns många olika sätt som pedagoger kan arbeta på för att hjälpa barnen med deras språkutveckling. Enligt Jernström och Lindgren (1995) kan musik i undervisningen vara ett sätt att stärka barnets jaguppfattning, trygghetskänsla och självkänsla. Musiken kan även

stödja barnets sociala fostran och motivera och stimulera barnen att lära sig svenska, orienteringsämnen och matematik, även de andra skolämnena (Jernström & Lindgren, 1995:10). Enligt Vesterlund kan musik ses som ett språk där människor från olika ställen i världen sammanförs, den kan användas som ett universellt sätt att förmedla känslor och budskap på (Vesterlund, 2003:8).

2.3 Barnbokens historia

Anledningen till valet att ta med en kort tillbakablick på barnlitteraturens historia är att se hur långt bak i tiden böcker har funnits för barn. Idag finns det ett mycket stort utbud av barnböcker men vi behöver inte gå så långt tillbaka i vår historia för att se att det inte alltid varit så. Synen på barnböcker har förändrats från att fantasi varit bannlyst till alla de fantasiböcker vi kan finna idag. I dagens böcker får barnen möjlighet att skapa sig en fantasibild om hur världen är. Ett exempel är Pippi Långstrump. Det är tillåtet att barn i dag tror att hon är världens starkaste och kan lyfta både poliser och hästar. Förr var böckerna mer verklighetsrelaterade.

Böcker som är skrivna och riktade till barn har bara funnits i cirka 200 år. Innan barnböckerna kom till fick barnen tillsammans med de vuxna lyssna till muntliga berättelser. Dessa berättelser var egentligen avsedda för vuxna. Det var folksagor och fabler samt religiösa texter som berättades. De första barnböckerna som skrevs var omskrivna versioner av texter som egentligen var avsedda för vuxna och hade ett religiöst innehåll (Granberg, 1996:15).

Under slutet på 1700-talet var fantasins värld bannlyst i barnlitteratur. Barnen skulle fostras med tukt och Herrans förmaning. Man trodde att sagor kunde jaga upp barnens fantasi och på så vis hindra dem från att skaffa nyttiga kunskaper. De böcker som fanns var avsedda för barn i överklassen och dessa böckers innehåll var berättelser om otroligt ädla och artiga barn.

Sagorna levde likväl bland de lägre samhällsklasserna. Där var det vanligast med sagor i muntlig form men det fanns även i form av skillingtryck som exempelvis såldes på

marknader. Dessa sagor var ursprungligen inte ämnade åt barnen utan för de som behövde fantasin för att stå ut med sin bistra verklighet (Lindö, 1983:10).

Under 1700-talet förändrades synen på barn, från att ha betraktats som små vuxna blev barn istället sedda som egna individer som var värda både omtanke och fostran skriver Granberg. Det var vid den här tidpunkten som de första barnböckerna dök upp. Böckerna var ämnade som läroböcker där innehållet bland annat var ramsor och moraliserande berättelser. Böckerna kunde även innehålla lite historia och geografi men även en och annan saga eller fabel. Granberg skriver att det viktigaste med böckerna egentligen var att anpassa barnen till vuxenvärlden där böckerna förmedlade exempel på hur barnen skulle uppföra sig (Granberg 1996:15f).

I samband med romantiken i slutet av 1700-talet och i början av 1800-talet, uppkom ett nytt sätt att se på barn och barnlitteratur. Det var den franske författaren och filosofen Jean Jaques Rousseau som var en av de första som la grunden till romantikens individualism. Rousseaus idéer om uppfostring skrev han om i sin roman *Emile* år 1762. I *Emile* lyfte han fram att barnen skulle få utvecklas fritt och skaffa kunskaper genom att undersöka naturen och tingen omkring sig. Med barnen syftade han enbart på pojkarna, flickorna räknade han inte med. Rousseau var negativ till att barn skulle läsa böcker. Den enda bok som Rousseau tyckte var betydelsefull var *Robinson Crusoe*. Detta eftersom barn genom denna bok kunde lära sig hur man klarade sig ute i naturen (Kåreland, 1994:29).

På 1800-talet skapades pojk- respektive flickboken. Tanken bakom dessa böcker var att lära barnen ett gott uppförande ur ett moraliserande perspektiv. Böcker som handlade om bra saker, trodde man skulle locka barnen till att själva bli goda. Läste barnen böcker som däremot innehöll olika hyss där straff var vanligt fanns det en önskan att barnen skulle förstå att detta var fel och därmed hålla sig ifrån bus och rackartyg. Under denna tid ökade barnboksutgivningen kraftigt och texterna breddades och skrevs i olika genrer och typer. Samtidigt började det ställas större litterära och stilistiska krav på den litteratur som gavs ut till de unga. I och med att folkskolan infördes i Sverige i mitten på 1800-talet ökade också

läskunnigheten. Därmed blev barnbokens publikunderlag större och större. Det var dock fortfarande överklassbarnen som ägde och läste dessa böcker (Kåreland, 1994:30ff).

År 1945 kom det stora genombrottet för den moderna svenska barnboken. Efter krigets slut inleddes en ny högkonjunktur och utgivningen fördubblade. År 1944 debuterade Astrid Lindgren och året efter fick hon sitt stora genombrott med *Pippi Långstrump*. Böcker som *Pippi Långstrump* medför en nyorientering både vad det gäller såväl språk, stil som ämnesval och attityder till barnen. Pippi Långstrump blev nu en symbol för det nya och det fria barnet, som sätter sig över de vuxnas krav och förbud. Barnens dröm om frihet och styrka förkroppsligas nu genom Pippi (Kåreland, 1994:35).

Dagens barnböcker speglar de sociala förändringar som skett i samhället. Det går att finna spår av ett postmodernt samhälle i böckerna. Det kännetecknas av en brist på stabilitet och meningsfulla sammanhang, en ökande känsla av överklighet och alienation (Kåreland, 1994:36).

3 Metoddiskussion

I detta kapitel beskriver jag de metoder jag valt att använda, samt varför jag valt att använda mig av dessa i min undersökning. Jag presenterar även urvalet av respondenter, genomförandet av undersökningen, min analysbeskrivning samt mina forskningsetiska överväganden.

3.1 Metodval

Jag har använt mig av olika kvalitativa metoder i undersökningen, för att försöka ha ett nära och direkt förhållande till det som jag ämnat studera. Jag har även valt att koppla samman olika kvalitativa metoder för att få ett bredare underlag till min studie.

Kvalitativa metoder kan ge information som behövs för att förstå attityder, förkunskaper och intressen hos pedagogerna samt deras syn på undervisning, förhållningssätt, planering och målsättningar (Johansson & Svedner, 2001). Utifrån förutsättningar,

problemformulering och syfte med föreliggande examensarbete har jag valt intervjuer och observationer.

I min problemformulering vill jag förstå och hitta ett mönster. Jag är i denna studie inte intresserad av hur ofta något sker och har därför valt bort ett kvantitativt arbetsätt. Jag gör en beskrivning och en analys av en generell företeelse, genom att samla in ett konkret och avgränsat material med hjälp av intervjuer och observationer. Jag analyserar åsikterna jag fått fram och gör därmed en kartläggande intervjuundersökning (Johansson & Svedner, 2004:23).

3.1.1 Kvalitativa intervjuer

Jag bestämde mig för kvalitativa intervjuer med tanke på att de alltid har en låg grad av standardisering, frågorna som intervjuaren ställer ger alltså utrymme för personen som intervjuas att svara med egna ord. Jag har ställt frågorna efter den ordning som har fallit sig bäst och en del av frågorna har vid vissa tillfällen glidit in i varandra. När undersökaren väljer att använda sig av kvalitativa metoder tittar han / hon närmare på en eller ett par miljöer där texten samt arbetsmaterialet är den centrala metoden enligt Repstad.

Något som också är viktigt är metodens flexibilitet (Repstad,1999:10). Repstad anser att syftet med en kvalitativ intervju att upptäcka och identifiera egenskaper och strukturer hos den intervjuades livsvärld eller dess uppfattning om något fenomen. Detta betyder att man aldrig i förhand kan formulera svarsalternativen för respondenten eller avgöra om svaret på frågan är sant (Repstad, 1999:78).

Enligt Patel & Davidson är syftet med en intervju att upptäcka och identifiera egenskaper till exempel den intervjuades livsvärld eller uppfattningar om något fenomen (Patel & Davidson 2003:78). Vid en kvalitativ intervju är både intervjuaren och intervjupersonen medskapare i samtalet. Som intervjuare är det viktigt i samtalet att hjälpa intervjupersonen att bygga upp ett meningsfullt och sammanhängande resonemang som rör det studerade fenomenet.

3.1.2 Kritiska händelser

Jag har kompletterat intervjuerna med hjälp av observationer jag gjort ute i verksamheten. Enligt Repstad är observationer den mest centrala kvalitativa metoden. När man observerar studerar man miljön, personer och olika händelser som sker. Det är en iakttagelse som görs och för att den ska bli till en kvalitativ forskningsprocess skriver forskaren ner sina observationer till en anteckning och det är dessa anteckningar som blir den text som används som grund till den fortsatta analysen (Repstad, 1999:9f). Jag skrev ner de observationer jag gjorde och denna text använde jag sedan som grund till analysen av observationerna.

Den typ av observationer jag valt att göra kallar Johansson & Svedner för ”Kritiska händelser”⁸. Jag har valt metoden ”Kritiska händelser” för att i denna metod är det själva händelsen (samlingen) i helhet som jag vill studera och analysera. Man sitter och observerar hela gruppen också fort en händelse man definierat sker så använder man sig av löpande observationer för att kunna beskriva så mycket som möjligt av händelsen.

Som hjälp har jag använt mig av en observationsmanual⁹. Med hjälp av denna manual har jag kunnat skriva ner vad som hänt utan att behöva tvinga in händelsen i någon förutbestämd kategori. Med hjälp av manualen beskrivs verksamheten som pågår, vad barnen gör och hur pedagogen reagerar eller inte reagerar. Enligt Johansson och Svedner kan man med hjälp av denna manual på kort tid få in omfattande material som innehåller tydliga beskrivningar av vad som skett (Johansson & Svedner, 2006:58f).

3.2 Urval

Den empiriska undersökningen genomfördes på två olika förskolor. En av förskolorna ligger i de centrala delarna av en storstad i södra Sverige och den andra ligger i en liten by som även den är belägen i södra Sverige. Förskolorna jag besökt är ungefär lika stora och antalet barn på avdelningarna har varierat från 20 till 30 barn. Att jag valde just dessa

---

⁸Kritiska händelser innebär att man utifrån sin frågeställning använder en löpande observation för att registrera olika skeenden. Kritiskt betyder att det är något av centralt intresse för examensarbetet som skrivs (Johansson & Svedner, 2006:58).

⁹ Se bilaga 7.2

förskolor berodde på att jag tidigare har haft kontakt med personal som arbetar där samt med barnen. En nära kontakt har eftersträvat med både pedagoger, barn och den miljö som har studerats i min forskningsstudie för att visiterna inte skulle få så stor inverkan på verksamheten. Jag tror att vi alla kunde känna en trygghet i att vi tidigare träffats.

Förskolorna jag gjort min forskning på ser väldigt olika ut. En av förskolorna består till stor del av barn med svenska som andra språk och den andra består enbart av barn med svenska som första språk. Syftet med studien har varit att med hjälp av intervjuer ta reda på pedagogernas tankar kring högläsning som ett redskap för barnens språkliga utveckling. Jag har även gjort verksamhetsobservationer för att ta reda på hur högläsningen används i verksamheten. Jag tyckte att det skulle vara intressant att ta reda på om man tänker olika beroende på hur verksamheten ser ut på den förskola man jobbar på.

De pedagoger jag har valt att intervjua har varit en förskollärare och en barnskötare på ena förskolan och två förskollärare och en barnskötare på den andra förskolan. En anledning till att jag valt intervjua både barnskötare och förskollärare var för att se om den pedagogiska utbildningen kan ha någon betydelse för pedagogens syn på barns språkutveckling och högläsning.

3.3 Genomförande

I början på terminen tog jag kontakt med de förskolor jag tänkt göra mina studier på och berättade om mitt kommande arbete och bad om att få studera deras verksamhet. De var alla mycket positiva och jag var varmt välkommen på båda förskolorna. Enligt Repstad och Johansson & Svedner är det synnerligt viktigt att forskaren bygger upp ett förtroende och berättar varför man vill genomföra en studie samt vad den ska användas till (Johansson & Svedner, 2001:29; Repstad, 1999:68). När jag tog kontakt med förskolorna första gången berättade jag att varken namnen på pedagogerna eller förskolan kommer att finnas med i arbetet. Detta för att skydda deras integritet och identitet.

Jag har varit ute på förskolorna vid fyra tillfällen då jag observerat verksamheten. Observationerna har i första hand varit under samlingen¹⁰ som på båda förskolorna har varit vid niotiden på morgonen då de flesta barnen kommit. Jag har vid alla tillfällen kommit till förskolan en stund innan samlingen har börjat, för att barnen ska ha vant sig vid att jag är där. Genom att barnen och jag har fått en stund tillsammans innan samlingen har barnen inte tagit så stor notis av att jag suttit med. Jag tror att det lätt kunnat bli att jag dragit till mig lite av uppmärksamheten under samlingen om inte nyfikenheten hade fått lägga sig.

Jag har på samlingen suttit med vid sidan om ringen som barnen suttit i. Med hjälp av papper och penna har jag dokumenterat de iakttagelser jag gjort. Efter att samlingen varit slut, har pedagogen som haft samlingen och jag diskuterat vad jag sett och hört. Detta mycket för att höra om även pedagogen har uppfattat saker som jag gjort. Dessa samtal har blivit mycket givande. Pedagogerna har kunnat ge mig en större förståelse till varför vissa saker har uppstått. Det har även ibland kunnat vara så att jag har observerat något som pedagogen inte har uppmärksammat och genom att vi samtalat kring händelsen kan pedagogen vid ett senare tillfälle vara mer öppen för att se om det finns ett mönster i det jag sett.

Repstad menar att det är viktigt att välja en ostörd, neutral plats vid genomförande av intervjuer. En plats där den intervjuade kan känna sig trygg och hemma (Repstad, 1999:72). Jag eftersträvade att finna en plats där respondenten kände sig hemma och trygg, därför valde jag att lägga alla intervjuer på förskolan. De kvalitativa intervjuerna jag genomfört har sett olika ut på de olika förskolorna.

På den ena förskolan har intervjuerna skett i enrum med den respondent jag intervjuat och på den andra förskolan har vi varit i samma rum som barngruppen varit i. Det har känts som om respondenterna jag intervjuat i enrum haft större möjlighet att kunna tänka och fundera kring de frågor jag velat prata kring. Trots att några av intervjuerna har varit i närheten av

---

¹⁰ Rubinstein Reich definierar begreppet samling så här: ”samling avses när en grupp barn och vuxna i förskolan sitter samlade, ofta i en cirkel, och har gemensamma aktiviteter under ledning av en eller flera vuxna. Samlingen är ett regelbundet återkommande moment i förskoleverksamheten och hålls på en bestämd plats och en bestämd tid” (Rubenstein Reich, 1996:8).

barngruppen så har alla respondenterna gjort sitt yttersta för att hjälpa mig med att svara på frågorna. Repstad menar även att spontana samtal i en miljö som är integrerad i fältarbetet kan vara att föredra framför intervjuer som kan kännas konstlade (Repstad, 1999:62). Nackdelen här kan jag känna var att man inte kan prata ostört.

När jag genomfört intervjuerna har jag haft med mig några frågor som stöd vid samtalet, men vi har inte varit bundna till dessa frågor utan talat och resonerat kring dem¹¹. Enligt Repstad kan många känna en stark frustration när man ska svara på färdigformulerade frågor och inte får möjlighet att svara som man vill. Detta kan minska tilltron på kvantitativa undersökningar och gå ut över frågan som ställts. Frustrationen kan även leda till att den intervjuade personen känner en mindre motivation för undersökningen och svarar slarvigt eller i värsta fall inte alls. En kvantitativ intervju kan kännas snäv och inrutad och den intervjuades erfarenheter får inte alltid riktigt plats (Repstad, 1999:64).

3.4 Etiska överväganden

I min arbete har jag försökt tänka på hur viktigt det är att använda sig av etiska övervägande. Johansson och Svedner beskriver i en rad punkter forskningsetiska aspekter, vilka jag tagit fasta på när jag genomfört mina empiriska undersökningar (Johansson & Svedner, 2006: 29f). En viktig aspekt är sekretessen, att anonymisera alla personer som är involverade i de empiriska undersökningarna. Det ska inte kunna utläsas vad enskilda personer har sagt eller gjort. På förskolorna som jag besökt har pedagogerna blivit informerade om syftet med arbetet och anonymiteten som råder. Detta har skett genom ett besök på förskolan. Alla har gett sitt medgivande och på så sätt har jag haft möjlighet att utföra min studie. De namn som förekommer i arbetet är fingerade för att på så vis kunna säkra både pedagogernas och barnens identitet. Av samma anledning har jag inte angivit förskolornas namn eller i vilken stad eller by de är belägna .

3.5 Empiriskt material

Förskolorna jag gjort mina studier på arbetar på väldigt olika sätt med sagoläsning som ett pedagogiskt redskap för barns språkutveckling. Jag har under mina observationer även

---

¹¹ Denna typ av intervjuer kallas för kvalitativa intervjuer, här kan svaren följas upp och respondenten uppmanas att fördjupa sig och tänka igenom sina svar (Repstad, 1999:64).

märkt att sättet att läsa sagor på varierar mycket från pedagog till pedagog. Trots detta är de alla rörande överens om att sagoläsning är språkutvecklande.

Det material jag fått fram under mina studier, har från början varit handskrivna i ett kollegieblock och så småningom skrivits in på datorn. Jag har skrivit cirka tre A-4 sidor per observation och observationstillfällena är fem stycken. Vid intervjuerna har jag skrivit mellan två till fem sidor per intervju och jag har intervjuat fem pedagoger. Jag har sedan delat upp materialet i två delar där den första delen innehåller intervjuerna. I denna del har jag blandat de olika pedagogernas svar och tankar. Den andra delen innehåller det material jag fått fram under observationerna jag genomfört. Efter att delat in materialet i dessa två kategorier har jag sedan försökt se sambandet mellan dem.

Jag har även fått ta del av tre arbeten som pedagogerna på en av förskolorna gjort i samband med en kurs de gått på Malmö högskola som handlat om *Flerspråkig barngrupp*. Arbetena handlar om pedagogernas arbete med sagolåder som språkstimulering och dokumentation. Jag fick även möjlighet att följa med en pedagog när hon skulle träffa en bibliotekarie tillsammans med andra pedagoger i kommunen. Vid detta tillfälle fick jag möjlighet att höra även andra pedagogers tankar kring det pedagogiska arbetet med sagor.

Jag har kompletterat detta material med tankar ur min loggbok som jag gjort när jag varit på min verksamhets förlagda tid¹² (VFT).

3.6 Analysbeskrivning

Enligt Patel och Davidsson är det en fördel att påbörja sin analys medan man har intervjun eller observationen i färskt minne. Ju längre tid som går innan arbetet påbörjas desto svårare är det att få ett ”levande” förhållande till sitt material (Patel & Davidsson, 2003:119). Jag har under arbetets gång renskrivit intervjumaterialet och observationsmaterialet efter hand för att ha samtalen kvar färska i minnet. När jag hade samlat in allt material började jag leta efter likheter och olikheter i materialet, som jag sedan kunde relatera till undersökningens syfte och problemformulering. För att jag lättare

skulle kunna handskas med materialet valde jag att sortera ut varje fråga för sig och gruppera dem i olika kategorier.

4 Analys

Under detta avsnitt kommer jag att beskriva och analysera två av de observationer jag gjort ute på förskolorna. Jag har valt att analysera de två observationer som liknar varandra mest, men trots det skiljer sig väldigt åt. Jag tycker att det kan vara intressant att se vilken skillnad det är på verksamheterna trots att det var de två observationer som jag anser är mest identiska. Observationerna jag kommer att analysera är båda gjorda när de har samling på förskolorna. Jag har även gjort intervjuer vid tillfällena då de arbetat med rim och ramsor samt när pedagogerna läst en saga för barngruppen i ett lugnande syfte. Jag kommer senare att beskriva och analysera en del av det material jag fått fram under pedagogintervjuerna. Alla namn som förekommer i observationsbeskrivningarna och intervjuerna är fingerade.

4.1 Observationstillfälle 1

Observationen är gjord på en förskola med barn som övervägande har mer än ett språk. Det är måndagsmorgon, klockan är snart nio och barnen på avdelningen börjar samlas framför dörren till det rum de alltid har samling. Alla står där på ett fint led och väntar på att den pedagog som ska hålla i dagens samling ska komma. Det pratas om hur helgen har varit, de har varit ute och cyklat och en pojke berättar att han varit och besökt frisören.

I dag är det Stina som ska hålla i samlingen. När Stina kommer ställer hon sig vid dörrhålet och hälsar på alla barnen en och en. När de hälsar på varandra sitter Stina på knä, så hon är inte mycket längre än vad barnen är. När Stina hälsar på barnen tittar de varandra i ögonen och tar varandra i handen och säger god morgon. Stina börjar samlingen med att ropa upp alla barnens namn, både de som är på förskolan och de som av någon anledning inte kommit. Barnen får själva svara då deras namn ropas upp. Mirza får uppdraget idag att gå

---

¹² Verksamhets förlagd tid, är den tid studenterna tillbringar på en förskola eller skola under sin utbildning för att ta del av det pedagogiska arbetet utanför högskolan.

runt och räkna alla barn. Alla barn får berätta vad de gjort under helgen som varit. Stina lyssnar intresserat på alla barnen.

- Vet du, vet du, säger Kalle.

Stina svarar honom med att han får vänta för just nu berättar Hiba vad hon har gjort i helgen. Det är snart din tur och då får du berätta vad du har på hjärtat. Sedan fortsätter Stina att lyssna på Hibas berättelse.

- Jag hade en sån där på huvudet, vad heter det nu?

- Hjälms heter det, svarar Sara.

Stina fångar tillfället och talar med barnen om hur viktigt det är att man har hjälm på huvudet när man är ute och cyklar. Stina jämför barnens huvud med ett ägg och frågar barnen vad som händer om man tappar ett okokt ägg på golvet. De talar vidare om när man behöver ha hjälm på huvudet, efter en stund bryter Stina samtalet och säger att nu är det dags för veckans saga.

- En sak först, vet ni vilken dag det är i dag, frågar Stina

- Fredag, säger Mirza.

- Nej, onsdag är det, säger Annelie.

- Nej, säger Anel. Det är måndag idag.

- Ja det är rätt, svarar Stina. Sedan pratar de vidare om vardagssituationer.

- Nej, nu ska vi berätta en lite saga, säger Stina.

- Ja, Peter och vargen, säger Hiba.

- Nej den läste vi förra veckan, svarar Stina.

Stina börjar plocka fram sagofigurerna. Stina tar fram ett lejon, de samtalar lite om var man kan finna lejon. Sedan tar Stina fram en mus och till sist en jägare.

- Det är en tomte, säger Kalle

- Nej, det liknar kanske en tomte, svarar Stina. Men idag ska det föreställa en jägare. Även nu samtalar de om figuren.

- Nu vill jag att ni alla sitter stilla och tysta och lyssnar, säger Stina.

Stina berättar sagan med hjälp av figurerna som hon tagit fram, förutom figurerna så använder hon sin röst för att göra karaktärerna i sagan spännande. STOR OCH STARK, liten och svag...

Stina använder hela kroppen när hon berättar sagan, fast hon sitter ner kan man se om hon föreställer det stora starka lejonet eller den lilla svaga musen.

Barnen sitter tysta, det är bara André som inte kan sitta still, han snurrar runt. Stina låter honom vara

- En liten kan hjälpa en stor, säger Stina som avslutning på sagan.

- Nej, det kan man inte, säger Nicole.

Sedan diskuteras det livligt om det är så att en liten kan hjälpa en stor. Alla utom André och Mohammed är med i diskussionen.

Stina berättar för barnen vad denna sortens sagor heter - fabler.

När sagan är slut börjar barnen tala om något annat.

- Får vi sagan med oss hem idag, frågar Nicole

- Visst får ni det, det brukar ni få varje måndag, svarar Stina.

Samlingen avslutas med att det sjungs några låtar.

4.2 Observationstillfälle 2

Observationen är gjord på en förskola som ligger i en liten by. Pedagogerna som idag ska hålla i samlingen säger åt barnen att gå och sätta sig i en ring och alla barnen går och sätter sig efter några tillsägningar.

Pedagogen som idag ska hålla i samlingen är Maria. Maria börjar med att berätta för barnen att sagan de ska läsa i dag har Lena valt. Boken heter Morbror Klas. Maria läser innantill i boken och visar bilderna för barnen. Maria berättar och förklarar för barnen om det är några ord som är svåra eller om det är någon bild i boken som behövs förklaras vidare.

- Markus har ingen pappa alls för han är död, läser Maria.

- Oj, säger Pelle. Är han död?

Sagan fortsätter. Ordet karneval dyker upp i boken.

- Är det någon som vet vad en karneval är för något, frågar Maria

- Nej, svarar Stina och Jenny.

De andra barnen i gruppen sitter tysta.

Jenny och Stina sitter och pratar om något som inte rör boken.

Maria uppmärksammar detta och flyttar på Jenny, sedan fortsätter hon läsa. Maria vidareutvecklar bokens innehåll efter bilderna när hon visar den. Hon samtalar med barnen om vad bilderna visar.

- Vem drömmer han om, frågar Maria

- Sin morbror, svarar Jenny

- Vad är en skyskrapa, frågar Maria

Kalle svarar att det är när man gapar.

- Nej, det är det ju inte svarar Maria och fortsätter med att beskriva för barnen vad en skyskrapa är för något.

Under hela sagan beskriver Maria alla de ord som är svåra att förstå. Det är de barn som sitter närmst Maria som verkar följa med sagan. Några av de andra barnen sitter och snurrar runt och gäspar.

Det är tråkigt säger Lisa.

När boken är slut frågar Maria flera av barnen vad de tyckte om boken och vad den handlade om. Det är inte alla barn som verkar ha förstått boken och dess budskap.

Samlingen avslutas med att alla barnen får vars en frukt.

4.3 Analys av observationstillfällena

Efter att jag gjort ovanstående observationer kan jag se att det finns stora skillnader på hur man arbetar med sagor som ett pedagogiskt redskap vid språkutveckling. Dessa skillnader gäller både hur pedagogerna väljer litteratur samt hur de vidare arbetar med sagorna för att främja barnens språkutveckling.

I första observationen kan man se att Stina arbetar på ett välplanerat och strukturerat sätt. Stina följer en viss rutin som barnen kan följa oavsett vilken saga de arbetar med. Stinas

inledning på sagostunden med att hälsa på var och en av barnen visar på att alla barnen blir sedda minst en gång denna dag. Enligt Ladberg växer barnens språk genom att de blir sedda (Ladberg, 2003:48). Jag tycker att det är bra att pedagogen hälsar på alla barnen en och en, och verkligen ser till så att alla blir sedda, men tycker alla barn att det är ok med en så nära kontakt? Det är kanske inte alla barn som känner att de klarar av att ha ögonkontakt med en vuxen som står så nära som man måste göra när man tar varandra i handen.

Stina försöker även skapa en trygghet i barngruppen genom att alla barnen får tala inför de andra barnen. Hon väljer här att barnen får berätta om vad de gjort på helgen och alla ska få prata om de vill. Det är en viktig trygghet Stina bygger upp för barnen. Johansson och Svedner menar att när barnen känner värme och trygghet främjar det barnens språkutveckling (Johansson & Svedner, 2003:15). Ett problem jag kan se när barnen ska få berätta om något de varit med om, är att det nästan alltid är samma barn som pratar. Oavsett om pedagogen försöker följa någon viss ordning för att inte glömma något barn, är det nästan alltid någon som hela tiden försöker göra sin röst hörd över alla andras.

Vid sagoläsningen i första observationen använder Stina sig av en sagolåda¹³ som ett komplement. När pedagogerna väljer att använda sig av sagolådor och flanobilder som ett komplement till den lästa sagan vilket framkommer i intervjuerna att de gör, hjälper pedagogerna enligt Benkert barnen att lättare förstå och ta till sig det budskap sagan har (Benkert, 2000:30). Det märktes att barnen uppskattade detta moment. Med hjälp av sagolådan kan pedagogen välja ut innehåll i sagan som hon tror kan främja barnens förståelse för sagans innehåll. Problemet här kan kanske vara att alla barn inte är lika, det kan vara svårt att finna saker att ha i sin sagolåda som främjar alla barnens förståelse.

Den saga som pedagogen valt att läsa vid andra observationstillfället, var vald av ett av barnen. På så vis har pedagogen valt att bjuda in barnen till att bli delaktiga i den pedagogiska verksamheten. Enligt läroplanen för förskolan (Lpfö98) ska verksamheten utgå ifrån barnens intressen och genom att man tar till vara på barnens tankar och idéer skapar pedagogen mångfald i barnens lärande (Läraryförbundet, 2002:30). Barnen som var med på Marias sagostund verkade ha ett större inflytande i den pedagogiska verksamheten i

alla fall när det gällde sagoläsning. Får alla barnen möjlighet att någon gång bestämma saga? Eller är det enbart de barn som vågar ta för sig som får denna möjlighet? Jag tror att det är viktigt som pedagog att verkligen se till så att denna möjlighet erbjuds alla barnen annars blir det ingen rättvisa.

Att samtala kring sagan och dess budskap gör både Maria och Stina men de väljer att göra det på olika sätt. Barnen är hela tiden med under sagans gång och talar om det som Maria läser. I den andra barngruppen väljer Stina att barnen får vara med i samtalet kring sagan efter sagans slut. I Myndigheten för skolutvecklings rapport *Att läsa och skriva*, står det att genom samtal mellan pedagogen och barnen om det som läses, ger pedagogen barnen det viktigaste stödet som barnen kan få för att deras läsande och skrivande ska kunna utvecklas (Myndigheten för skolutveckling, 2003:32). Jag kan se ett mönster som följer både Marias och Stinas samlingar, de öppnar möjligheten för barnen att delta i sagan, men alla tar inte denna möjlighet. Frågan är om det inte varit lättare att få med alla barnen om man valt att läsa för lite mindre barngrupper där man hade en lika stor tanke med sammansättningen av gruppen som valet av bok.

Enligt Vygotskij har vuxna en mycket viktig roll, där pedagogens undervisande ger stöd till barnens vidare utveckling både som en skrivande och läsande individ (Evenshaug & Hallen, 2000:136). Genom att både Maria och Stina samtalar med sina barngrupper om vad de läst och upplevt ger de barnen detta stöd.

När jag varit ute och observerat på förskolorna har jag lagt märke till att pedagogerna väljer att placera barngruppen på olika sätt vid samlingen. På den ena förskolan väljer pedagogen helt och hållet var barnen ska sitta och på den andra förskolan väljer barnen själva var de ska sitta. I det senare fallet har jag sett ett mönster i att det nästan alltid är flickorna som sitter bredvid pedagogen och oftast samma flickor. Frågan är varför det är så, är flickorna i större behov av att bli sedda på samlingen, eller vad är det som gör det? Oftast har det varit flickorna som varit med i diskussionen som pedagogen för med barnen, det vill säga om inte pedagogen bjuder in pojkarna. Men pojkarna tar inte självmant samma stora plats i gruppen som flickorna gör vid dessa tillfällen. När jag varit med på samlingen har en pojke

---

¹³ Se bilaga 7.3

gärna sakta men säkert närmat sig mig och det har oftast slutat med att han suttit i mitt knä. Vad som gjort att han satt sig hos mig vet jag inte riktigt, men det kan hända att han har känt att han har fått trygghet hos en vuxen som inte sitter i centrum.

4.4 Pedagogintervjuer

I detta avsnitt kommer jag att ge en redovisning av de sammanställda resultaten jag fått från intervjuerna med pedagogerna. Mitt syfte med att intervjua pedagoger var att få svar på de frågeställningar som jag valt att lägga fokus på i min undersökning. Jag valde att använda mig av den kvalitativa intervjumetoden för att jag ville att pedagogen och jag skulle så ett naturligt samtal kring frågorna. Intervjuguiden¹⁴ använde jag som ett underlag för dessa samtal.

4.4.1 Anser pedagogerna att högläsning är språkutvecklande?

Samtliga pedagoger jag intervjuade ansåg att högläsning är mer eller mindre språkutvecklande. Pedagogerna var även överens om att högläsning inte bara främjar barnens språkutveckling utan även ger dem träning inför kommande skolgång i att till exempel kunna sitta stilla och lyssna. En av pedagogerna berättade följande:

Jag tycker högläsning är viktigt för barnen för då får de höra någon prata. När jag läser pratar jag annorlunda mot när jag pratar i vanliga fall. Ord som jag kanske inte i vanliga fall skulle använda finns ibland i böckerna jag läser. Även om alla barn inte förstår allt jag läser så lär de sig så småningom. (Utdrag ur intervju, 20070419)

En pedagog tyckte att högläsning var viktigt för att barnen skulle lära sig att skapa egna inre bilder till sagan som berättades. En annan pedagog menade att för de barn som kanske inte hade något inre bildseende var högläsning kanske inte så språkutvecklande. Men hon trodde att det gynnade alla men kanske inte lika mycket. Hon menade även att högläsning var något positivt, ingen hade något att förlora på det.

En av pedagogerna poängterade att genom att arbeta med sagor så får man så mycket annat med på köpet. Det finns nästan alltid olika begrepp med i en saga som till exempel bakom,

---

¹⁴ Se bilaga 7.1

framför, stor liten, dessa begrepp är viktiga att man följer upp så att barnen förstår dess innebörd. Ofta så finner man även räkneord i sagor till exempel i *Snövit och de sju dvärgarna*. När man läser en sådan saga kan man kanske tala lite mer om siffror och räkna lite med barnen, eller varför inte prata om känslor och hur man känner sig när man är som Butter, Glader och så vidare.

4.4.2 Hur använder pedagogerna högläsning i sitt dagliga arbete?

Förskolorna arbetar på väldigt olika sätt när det gäller just sagoläsning. Båda förskolorna arbetade för tillfälligt med just sagotema. På den ena förskolan är sagotema ett återkommande tema som kommer varje vår, det är samma sagor som man arbetar med, skillnaden kan vara att pedagogerna har kompletterat sagosamlingen med någon ny saga. En av pedagogerna på denna förskola berättar att:

Vi arbetar alltid på samma sätt, en saga i veckan som alla barnen får med sig hem upptryckta på måndagsmorgonen. Med hjälp av en sagolåda¹⁵ och flanobilder¹⁶ berättar vi pedagoger sagan för barnen och barnen får möjlighet att senare i veckan även de berätta sagan för sina kompisar. Genom att barnen har sagolåderna och flanobilderna som hjälp kan de alla göra sig förstådda oavsett om de kan tala språket eller ej. En annan hjälp är att även de andra barnen kan sagan och på så vis kan lätt följa med i sagans innehåll. Som avslutning på sagan och veckan så brukar barnen få spela upp sagans innehåll som en teater för oss pedagoger på fredagen, detta är veckans höjdpunkt för de flesta barnen. Det finns alltid något barnen kan föreställa, en gång var det en pojke som var mycket blyg som föreslog att han kunde vara nyckeln. Naturligtvis fick han vara en nyckel, som sagt var, alla kan finna någon roll de kan vara. (Utdrag ur intervju, 20070419)

Även på den andra förskolan hade de tillverkat sagolådor men dessa lådor fick inte barnen lov att använda utan dessa lådor skulle stå med på en utställning de hade på förskolan. När jag intervjuade en av pedagogerna på denna förskola beskrev hon deras lästunder så här:

Våra lästunder ser lite olika ut, ibland är de spontana, men oftast läser vi på samlingen och då är det vi pedagoger som bestämmer vad som ska läsas. Jag brukar läsa av barngruppen under dagens lopp innan jag bestämmer vilken bok som passar. Men vi har även planerade sagostunder. D brukar vi ha på torsdagar för de yngre barnen för då träffas alla femåringar i byn. Vid dessa stunder brukar någon av personalen antingen läsa en saga eller så arbetar vi med rim och ramsor. (Utdrag ur intervju, 20070413)

---

¹⁵ Se bilaga 7.3

¹⁶ Se bilaga 7.4

Ett arbetstillfälle som pedagogerna på de olika förskolorna hade gemensamt när det gäller sagoläsning, var när de läste saga för barngruppen i ett lugnande syfte. På båda förskolorna försökte de att dagligen läsa för barnen i samband med att skapa en lugn och stillsam stund antingen innan de skulle äta middag eller efter middagen. En pedagog berättade:

till vilan delar vi upp våra barn i olika grupper, efter barnens språkförmåga och efter om de ska sova på madrasser eller ej. Vid dessa tillfällen är det jag som bestämmer vilken bok vi ska läsa om det inte är så att arbetslaget gemensamt bestämt att vi ska läsa en kapitelbok. Men det är nästan alltid jag själv som bestämmer vilken bok som ska läsas och då väljer jag naturligtvis en bok som jag tycker om. För då läser jag bättre. När man läser en bok som man tycker om är det lättare att skapa en inlevelse i bokens värld. Det blir nästan så att man dramatiserar boken. Den glädje jag känner inför att läsa just den bok jag läser gör att jag lättare kan fånga barnen. (Utdrag ur intervju, 20070419)

En av pedagogerna berättar att i den kommun hon arbetar träffas några pedagoger från de olika förskolorna i kommunen tillsammans med en av personalen på biblioteket några gånger per termin för att få ta del av nya barnböcker som kommit ut. Tillsammans diskuterar pedagogerna och bibliotekarien vilka böcker som kan vara bra att ha i verksamheten och vad man kan använda dem till. Alla förskolor som medverkar i denna grupp, har gjort minst vars en sagolåda. Dessa sagolådor finns på biblioteket och dit kan pedagogerna vända sig om det är så att de skulle vilja låna en låda.

4.4.3 Vilka andra medel använder pedagogerna när de arbetar med barnens språkliga utveckling?

När jag frågade pedagogerna vilka andra medel de använde när de arbetade med barnens språkutveckling svarade genast en av pedagogerna:

Prata, prata, prata, jag försöker sätta ord på allt vi gör, det är då jag kan fånga barnens intresse och speciellt de barn som är tvåspråkiga. Man måste vara konkret och det måste finnas ett behov hos barnen att lära sig. Jag använder mig själva ofta som material, allt som finns på förskolan kan användas i språkutvecklingssyfte. Kuddarna inne i kuddrummet kan man använda för att öva prepositioner, genom att barnen får använda hela sin kropp kan de även få känna betydelsen av till exempel under och över. Jag tror att man kan använda allt. Vi använder även mycket rim och ramsor, sjunger massor och dramatiserar. Allt detta är språkutvecklande. (Utdrag ur intervju, 20070419)

Jag såg en stor likhet i vad pedagogerna svarade på frågan om vilka andra medel som de använde i språkutvecklande synpunkt, båda förskolorna berättade att de arbetade mycket

med rim och ramsor och detta märkte jag att barnen tyckte var mycket roligt. Ordkort eller namnkort¹⁷ är även något som båda förskolorna arbetade med på lite olika sätt men syftet var det samma. Att sjunga var pedagogerna även överens om att det främjade den språkliga utvecklingen och sist men absolut inte minst pratade de mycket om hur viktig leken är. En av pedagogerna avslutade intervjun med att säga att allt kan vi använda i ett språkutvecklande syfte, men jag tror att sagor toppar listan.

4.5 Analys av intervjuerna

Genom samtliga pedagogintervjuer, kan jag se att alla de intervjuade gärna använder sig av att läsa högt/högläsning i den pedagogiska verksamheten på ett eller annat sätt. Ibland gick lässtunden ut på att skapa en lugn och mysig stund, då de alla kunde varva ner lite, denna stund låg i anslutning till dagens middagstillfälle. Högläsning användes även på ett mer målmedvetet tillvägagångssätt i det pedagogiska arbetet med barnens språkutveckling. Vid dessa tillfällen hade pedagogerna en tanke kring varför de valt att arbeta med en specifik saga.

Jag upplever genom intervjuerna jag gjort att samtliga pedagoger tycker att högläsning/läsa högt har betydelse för barns språkutveckling. Pedagogerna verkar ha en gemensam syn på att sagor, rim och ramsor kan vara bra att använda sig av som en grund när de planerar sin pedagogiska verksamhet.

Pedagogerna försöker välja böcker som de själv tycker om att läsa samt kan intressera och stimulera de flesta barnen i gruppen. I dag kan valet av vilken bok man ska läsa bli svårt, på grund av att det finns så många böcker som är skrivna till just barn på ett mycket spännande och fängslande sätt. Förr kunde svårigheten vara att finna en bok som lämpade sig att läsas för barn, 1945 var ett genombrottsår för den moderna barnboken i Sverige. Tidigare hade man varit hänvisad till att läsa litteratur som egentligen var ämnad för vuxna (Kåreland, 1994:35).

---

¹⁷ Se bilaga 7.6

En av pedagogerna sa under intervjutillfället när vi talade om varför hon valde att arbeta med sagor för att främja barnens språk att ”när jag läser pratar jag annorlunda, även om barnen inte förstår allt så lär de sig så småningom. När jag läser använder jag mig av skriftspråk och när jag samtalar i vanliga fall med barnen är det talspråk. Dessa språk kan skilja sig väldigt åt, ord man aldrig använder när man talar kan barnen bli bekanta med genom att få höra mig läsa”. Detta är något jag tidigare inte tänkt på men när jag tänker efter stämmer det, jag pratar inte som till exempel Astrid Lindgren skriver. Det är kanske viktigt att förklara för barnen om skillnaden mellan tal- och skriftspråk så att de förstår varför det låter annorlunda när man läser jämfört med när man bara talar.

Vygotskij lade stor vikt i det gemensamma läsandet och skrivandet. Han ansåg att läsning utgör ett viktigt stöd för barnets fortsatta utveckling av sitt eget läsande och skrivande (Evenshaug & Hallen, 2000:136). Myndigheten för skolutveckling skriver i sin rapport *Att läsa och skriva. En kunskapsöversikt baserad på forskning och dokumenterad erfarenhet* att förskolan på alla tänkbara sätt ska stimulera och stödja alla barns språkliga utveckling då barn som växer upp i språkligt rika miljöer har större möjligheter att förstå och påverka sin egen situation, närmiljö och samhällsutveckling (Myndigheten för skolutveckling, 2003:15).

Jag anser att barnen på förskolan ska omges av böcker, tidningar, papper och skrivmaterial, och att barnen ska ha fri tillgång till detta. Genom att pedagogerna läser mycket för barnen som det framkommer i intervjuerna att de gör, introducerar de skriftspråket för alla barnen. Även Benkert menar att det är när barnet hör sagan läsas som barnen får en vana att höra skriftspråket som kanske inte alla barn är så vana vid. Genom att barnen får höra sagor så får de även ett ökat behov av att höra flera sagor och på så sätt introduceras skriftspråket på ett lustfyllt sätt för barnen. Talspråket påverkar barnens förmåga att uttrycka sig när de skriver och skriftspråket påverkar barnens talspråk. Genom att få höra sagor så förstår barnen så småningom vilken skillnad det är mellan tal och skrift och lär sig efterhand att använda sig av skriften vilket är en förutsättning för att barnen ska klara av det arbete som kommer i skolan (Benkert, 2000:27ff).

Man kan fråga sig varför det är så viktigt att pedagogerna introducerar skriftspråket redan på förskolan, räcker det inte att barnen får denna introduktion när de börjar skolan? Det är klart för de barn som inte har detta med sig hemifrån kan pedagogerna kanske på ett mer lustfyllt sätt introducera skriftspråket på förskolan än hur det görs i skolan. Viktigt att läsa av barnen för att se om de är mogna och intresserade för detta. Annars ska de bara få lov att vara barn och ha roligt, allvaret kommer så fort de börjar skola.

Gemensamt för pedagogerna jag intervjuat är att de försöker skapa så många språkstimulerande situationer som möjligt, inte bara genom att läsa sagor för barnen utan genom att till exempel sätta ord på de vardagliga sysslorna. Enligt Chomsky är vi födda med en så kallad inbyggd språklåda. Det ska räcka att vi befinner oss i en språkstimulerande miljö så lär vi oss språket, vi ska alltså inte behöva träna på att bygga upp vårt språk (Johansson & Svedner, 2003:32). Pedagogerna pratar hela tiden med barnen och försöker sätta ord på det de gör. Enligt Myndigheten för skolutveckling ska förskolan på alla tänkbara sätt ska stimulera och stödja alla barns språkliga utveckling, att det är när barn växer upp i språkligt rika miljöer som de har en större möjlighet att förstå och påverka sin egen situation, närmiljö och samhällsutveckling (Myndigheten för skolutveckling, 2003:15). Det är viktigt att på förskolan skapa dessa språkligt rika miljöer på grund av att alla barn inte har tillgång till detta hemma. Pedagogerna följer Myndigheten för skolutvecklings rekommendationer och försöker finna dessa tillfällen. Pedagogerna hjälper även barnens intellektuella utveckling genom att ständigt sätta ord på saker. Den intellektuella utvecklingen innebär bland annat att barnen förstår olika ords betydelser vilket Johansson och Svedner anser är viktig för barnens språkliga utveckling (Johansson & Svedner, 2003:11).

En av pedagogerna talar om att sagor är bra för det finns så många olika begrepp och känslor i sagorna som man kan arbeta vidare med. Detta arbete tror jag är extra viktigt när man arbetar med barn med utländsk bakgrund för många begrepp och känslobetydelser är inte bara personliga utan även relaterade till barnens bakgrundskultur. Men man behöver inte ha en utländsk bakgrund för att dessa betydelser ska se olika ut, det kan även skilja sig beroende på var i Sverige man befinner sig. Grina betyder inte skratta i hela Sverige som det gör här i Skåne. Detta är något jag tror man lätt glömmer bort.

Som pedagog har man ett uppdrag att samarbeta med barnens föräldrar för att hjälpa varje barn att utvecklas efter sina egna förutsättningar (Läraryrket, 2003:26). Pedagogerna på den ena förskolan inbjuder barnens föräldrar i sitt pedagogiska arbete genom att de varje vecka trycker upp den saga de arbetar med så att barnen kan ta denna med sig hem. Genom denna inbjudan till ett samarbete mellan förskolan och hemmet visar pedagogerna på att det är barnens totala omgivning som påverkar barnens lärande och utveckling. Barnens närmiljöer som är både hemmet och förskolan har en mycket stor betydelse för barnens lärande och utveckling (Gunnarsson, 1999:15). När jag pratade med en av pedagogerna på denna förskola om språkutvecklings arbetet, frågade jag om de hade bjudit in hemspråklärarna till ett samarbete kring sagotemat? Då svarade pedagogen att de samarbetade med en av hemspråklärarna. Denna lärare hade försökt finna sagorna även på sitt språk, men det var svårt att samarbeta med alla hemspråklärarna. Frågan är om sagorna inte borde finnas på alla språken som talas på förskolan för att alla barnen ska få samma möjlighet som de som pratar svenska. Sagan som barnen får med sig hem är upptryckt på svenska. Detta kan resultera i att det inte är alla föräldrar som kan delta i det samarbete pedagogerna önskar mellan förskolan och hemmet. Pedagogerna skulle kanske fundera över om de inte skulle välja sagor som de flesta hemspråklärarna skulle kunna arbeta med.

Ladberg betonar vikten av hemspråksundervisning i förskolan, det är där hemspråksundervisning är som allra viktigast. Det är just de barn som går på förskolan som är i full färd med att erövra språket. De har just börjat lära sig kommunicera och helt plötsligt fungerar det inte. Ett litet barn som håller på att lära sig tala kan inte förstå varför pedagogerna inte förstår vad de menar. Därför är det viktigt att det finns någon i deras vardag som kan förstå dem. Ladberg menar vidare att förskolan bör stödja barnens språkutveckling, men inte bara i svenskan utan även i barnets modersmål. Ett riktigt bra språkstöd kräver arbete både i förskolan och på ledningsnivå,. I ledningen genom att organisera för ett bra arbete med genomtänkta placeringar av barnen och stöd till personalen och på förskolorna gäller det att skapa så bra språksituationer som möjligt (Ladberg, 2003:82f). Det framkom under intervjuerna att det inte var alla barn som fick hemspråksundervisning trots att de borde ha fått det. Det verkar som om

hemspråksundervisning inte är så viktigt i förskolan. Jag anser att det är där vi ger barnen sin grund till ett fortsatt lärande och det är där resurserna borde finnas.

Genom intervjuerna har det även framkommit att pedagogerna anser att det finns massor med andra pedagogiska medel man kan använda sig av i arbetet med barnens språkutveckling. Exempel på dessa medel som kommit upp är att sjunga med barnen. Enligt Jernström och Lindgren stödjer och stimulerar musik barnen att lära sig svenska (Jernström och Lindgren 1995:10). Man kan även i Myndigheten för skolutvecklings rapport *Att läsa och skriva* läsa att sånger och visor vars melodirytmer liknar det talade språkets naturliga rytmer är till god hjälp för alla människor vid språkinläring oavsett ålder (Myndigheten för skolutveckling, 2003:25). Genom att sjunga med barnen hjälper man även barnen att stärka sin fysiologiska och motoriska utveckling vilken Johansson och Svedner talar om som viktig för barns språkutveckling, genom att barnen lär sig styra musklerna som hjälper till att forma språkljud (Johansson & Svedner, 2003:11). Tyvärr så tycker inte alla barn att det är roligt att sjunga. Frågan är hur pedagogerna gör då för att stärka dessa barns fysiologiska och motoriska utveckling?

Pedagogerna poängterar även att det är genom barnens lek som deras språk utvecklas. Barnen har inte bara roligt utan lär sig något samtidigt. Enligt Läroplanen för förskolan (Lpfö98) ska den pedagogiska verksamheten främja leken och det lustfyllda lärandet (Läraryrket, 2002:30). Genom att pedagogerna tycker att leken är viktig och arbetar för att främja den följer pedagogerna läroplanens riktlinjer.

5 Diskussion och kritisk reflektion

I detta kapitel kommer jag att försöka knyta ihop innehållet från olika teorier, mitt empiriska material till en helhet från början till slut.

5.1 Diskussion

Mitt arbete om hur pedagoger kan stärka och stimulera barns språkutveckling i förskolan har varit både intressant och givande samt roligt att få utföra. Genom att jag har gjort detta arbete har jag fått nya tankar kring hur man som pedagog kan stimulera barnens språkutveckling genom att läsa sagor för dem.

Vid pedagogintervjuerna framkom det att materialet kanske inte är det viktigaste utan det väsentliga är hur man använder sig av det när man arbetar med språkutveckling. En av pedagogerna poängterade att det är viktigt att pedagogen känner glädje för att barnen ska kunna bli inspirerade och vilja lära sig. Jag har erövat nya kunskaper som har skapat en större och bättre förståelse kring ämnet. Jag fann hos de intervjuade pedagogerna många olika arbetssätt som används när de arbetar med barnens språkutveckling. De var alla överens om att det var viktigt att hela tiden prata med barnen och sätta ord på det man gör och ser. Speciellt pedagogerna som arbetar med barn med flera språk poängterade vikten av att ständigt hjälpa barnen med att sätta ord på saker. Genom att barnen får möjlighet att både få höra vad en sak heter och få se den samtidigt tror även jag att barnen lättare förstår sambandet.

Det kom även fram vid intervjuerna att pedagogerna ansåg att musicerande och lek är språkutvecklande. Jag tror också att musik och lek är viktigt för barnens språkutveckling, genom att barnen upprepade gånger får höra en sång kan de den så småningom. Efter ett tag tror jag även att de lärt sig betydelsen av sångens innehåll. Enligt Vesterlund kan musik ses som ett språk där människor från olika ställen i världen sammanförs, musiken kan användas som ett universellt sätt att förmedla känslor och budskap på (Vesterlund, 2003:8).

I läroplanen för förskolan Lpfö98 kan man läsa om hur viktig leken är för barnens utveckling och lärande (Läraryrket, 2002). Det står vidare att ett medvetet bruk av leken för att främja barnens utveckling och lärande skall präglade verksamheten i förskolan. Jag tror att leken är något av det viktigaste som finns för barnens språkliga utveckling. Under lekens gång samtalar barn ständigt på ett eller annat vis. Det är inte ofta man träffar ett barn som leker och är helt tyst. Leker barnet själv så händer det ofta att de går och småpratar med sig själva och när de leker med någon så måste språket användas på det ena eller det andra sättet för att de ska kunna göra sig förstådda. Barn använder språket för att kunna föra handlingen vidare, uttrycka sina känslor och för att samspela med de andra barnen när de leker, särskilt i roll- och fantasileken.

Jag har en tanke kring varför det är så viktigt att vi läser mycket böcker för barnets språkutveckling. Denna tanke är dels grundad i egen erfarenhet när det gäller min tvååriga dotter och dels sedan jag tidigare arbetade på en förskola. När det gäller erfarenheterna från min dotter så har ett mycket utvecklat språk. Sedan hon varit liten alltid intresserat sig för böcker. Vi har dagligen läst böcker om och om igen. Både pedagogerna på förskolan där hon går och barnläkaren på BVC tror att vi genom böckerna har hjälpt henne på sin språkliga utvecklingsresa. Naturligtvis gäller detta inte alla barn men på min dotter kan jag märka vilken betydelse böckerna har för henne.

Som pedagog är det viktigt att skapa och fånga meningsfulla sammanhang där barnen känner igen sig och på så sätt kan deras språk vidareutvecklas. Jag tror att som pedagog måste man börja tänka i de banor att det är inte bara under pedagogiskt styrda tillfällen barnen lär sig något utan att man lär sig hela tiden, så länge man lever. Men för att som pedagog kunna hjälpa barnen under deras utveckling gäller det att vi försöker göra deras tillvaro så rolig och lustfylld som möjligt.

En tanke som min handledare Caroline väckt hos mig är, hur viktigt är det egentligen med samling? Måste man dagligen ha samling på förskolan? Måste man sitta stilla på en specifik punkt för att få lov att vara med på en samling. Detta är frågor som jag även tidigare funderat kring och när Caroline ställde dem började jag fundera på nytt. Tycker jag att det är viktigt att barnen sitter still, alla klarar kanske inte sitta sitt så länge som samlingen

varar. Frågan är egentligen varför barnen ska sitta stilla, är det för pedagogens eller för sin egen skull? Vad lär barnen sig på att tvingas till något de kanske inte vill? Jag tror att samlingen hade kunnat bli mer givande för alla berörda parter om den var lite mer frivillig och på barnens villkor. Känner Kalle att han har spring i benen är det kanske bättre att han får göra något med hela kroppen när det är samling än att han ska sitta ner i en ring tyst och stilla. Känner Lina att hon är trött skulle det kanske vara okey om hon låg ner under samlingen. På förskolan jag gör min verksamhetsförlagda tid på har en del av pedagogerna varit på en föreläsning som handlar just om samling. De pedagoger som var på denna föreläsning har fått lite andra tankar kring att man måste sitta still i en ring för att det ska vara samling. De låter barnen sitta ligga eller stå, barnen får välja om de vill vara med på samlingen, enda kravet de har är att de inte ska störa de barn som vill vara med.

5.2 Kritisk reflektion

Studien inriktade jag mot pedagoger som arbetar med de äldre barnen på förskolan (3 till 6-åringar). Syftet med arbetet var att undersöka vad pedagoger som arbetar på förskolor använder sig av för hjälpmedel när de arbetar med barns språkutveckling, och hur de använder dem. Jag riktade särskilt fokus på hur litteratur används som språkstimulering. Jag hade en tanke kring detta ämne redan innan jag började arbetet och denna tanke kan ha färgat mig under arbetets gång. När det gäller litteraturen jag läst, så är det en mängd av böcker. Det har inte varit svårt att finna litteratur som har anknytning till ämnet jag valt att titta på. De svårigheter jag stött på är att jag har haft svårt för att finna förstahandstolkningar kring ämnet. De flesta böcker jag funnit har innehållit andrahandstolkningar på en teori. Jag hade kanske kunnat hitta fler böcker på engelska men då var jag rädd att jag inte skulle förstå innebörden i boken fullt ut, därför har jag hållit mig till svensk litteratur. Även kan det vara så att jag redan innan arbetet börjat visste vad jag skulle leta efter. Hade jag valt att skriva om mina frågor eller kanske till och med tittat över mitt syfte med arbetet skulle jag kanske kunnat hitta mer litteratur som visar på andra fakta kring ämnet.

Jag valde två förskolor som har helt skilda förutsättningar när det gäller barngrupperna på grund av att jag ville se om pedagogerna tänkte olika på grund av var de arbetade. Jag hade inga hinder med att få göra mina studier på de förskolor jag valt ut. Jag var varmt

välkommen och pedagogerna gjorde sitt bästa för att hjälpa mig så mycket de kunde. Jag var känd hos pedagogerna sedan tidigare och det tror jag underlättade arbetet. Genom att jag inte behövde skapa några nya kontakter kunde vi från början gå rakt på arbetet. Tanken jag hade från början med de två förskolor jag valt att titta närmre på följde nog inte arbetet riktigt igenom. Jag fick aldrig fram om det var barngruppens sammansättning av barn som gjorde att pedagogen valde att arbeta på ett visst sätt.

Jag valde att använda mig av kvalitativa intervjuer för att det kändes relevant för mitt arbete och för att det skulle bli ett avslappnat samtal mellan mig och den intervjuade pedagogen. Under intervjuerna använde jag mig av papper och penna för att dokumentera det som blev sagt. Det kunde vara lite svårt att hinna med och skriva och ibland kändes det som om jag missade något som kunde ha varit viktigt för mitt arbete. Om jag skulle ha gjort om intervjuerna, hade jag valt att ha en bandspelare med som hjälp. Intervjuerna har både skett enskilt och i närheten av barngruppen. Alla intervjuerna känns användbara för mitt arbete, men det kändes som om de pedagoger jag intervjuade enskilt fick större möjlighet att tänka över sina svar än de andra pedagogerna. I efterhand har jag funderat kring om det skulle underlätta om pedagogerna hade fått ta del av de punkter jag tänkt ta upp i förväg och på så vis kunnat tänka igenom vad de ansåg.

Jag valde även att observera barngrupperna på de båda förskolorna när pedagogen hade sagoläsning för dem. Under dessa observationer valde jag att sitta bredvid barngruppen och anteckna det som jag såg och upplevde. Det kunde ibland vara svårt att bestämma vad som skulle antecknas eller inte, men efter några observationer tyckte jag att det gick lättare.

Efter observationerna samtalade jag och pedagogen som haft samlingen kring mina anteckningar. Dessa samtal kändes mycket givande, dels fick jag en bakgrund till varför barnen betedde sig som de gjorde, men även pedagogen fick se sin samling med andra ögon. Det hände att jag uppmärksammat något som pedagogen inte lagt märke till. Skulle jag ha använt mig utav något annat dokumentationsmaterial, hade jag valt filmkamera. Men då tror jag att det är viktigt att barnen känner sig hemma med att det finns en filmkamera i rummet, annars finns det en risk att det blir konstlat. Alltså hade det inneburit att observationerna hade blivit mer tidsödande, vilket jag känt att jag inte haft tid med.

Det material jag fått fram när jag varit ute på förskolorna har jag under arbetets gång bearbetat för att jag har velat ha situationerna färska kvar i minnet. Jag tror att detta har underlättat mitt arbete och känner att jag inte skulle vilja ändra på det.

Jag tycker att jag har försökt hålla en röd tråd genom arbetet. Denna röda tråd har fått en del sidospår men dessa anser jag kunna vara viktiga för att skapa en helhet.

5.3 Uppslag till vidare undersökningar

Det hade varit intressant att ta med föräldrarna i undersökningen för att se hur de uppfattar högläsning och om föräldrarna tror att det kan hjälpa barnen i deras språkutveckling. Föräldrarna har kanske en annan syn på hur barnen erövrar sitt språk. Det hade även varit intressant att höra vad barnen anser om de moment som pedagogerna använder vid sitt arbete med språkutveckling. Barnen har kanske en helt annan uppfattning. Det kan hända att barnen tycker att sagoläsning är tråkigt och i så fall är det inte språkutvecklande för dessa barn.

6 Referenser

6.1 Litteratur

Arnqvist, Anders (1993). *Barns språkutveckling*. Lund: Studentlitteratur.

Benckert, Susanne (2000). ”Det var en gång – betydelsen av berättande och bokläsande för barns andraspråkutveckling i skolan.” I: Åhl, Hans: *Svenska i tiden – verklighet och visioner*. Stockholm: Hls förlag.

Bjar, Louise & Liberg, Caroline (2003). *Barn utvecklar sitt språk*. Lund: Studentlitteratur.

Björk, Maj & Liberg, Caroline (2005). *Vägar in i skriftspråket*. Stockholm: Natur och Kultur.

Evenshaug, Oddbjörn & Hallen, Dag (2001). *Barn- och ungdomspsykologi*. Lund: Studentlitteratur.

Granberg, Ann (2006) *Småbarns sagostund*. Stockholm: Liber.

Gunnarsson, Bernt (1999) *Lärandets ekologi*. Lund: Studentlitteratur.

Jerlang, Espen & Egerberg, Sonja m.fl. (2003). *Utvecklingspsykologiska teorier*. Angered: Elanders Graphic Systems AB.

Jernström, Elisabet & Lindberg, Siw (1995). *Musiklust*. Hässelby: Runa Förlag AB.

Johansson, Bo, Svedner, Per Olov (2004). *Examensarbetet i lärarutbildningen, Undersökningsmetoder och språklig utformning*. Uppsala: Kunskapsförlaget i Uppsala AB.

- Johansson, Bo & Svedner, Per-Olov (2003). *Så erövrar barnen språket Utvecklingsstörningar, stimulans*. Uppsala: Kunskapsföretaget AB.
- Kåreland, Lena (1994). *Möte med barnboken. Linjer och utveckling i svensk barn- och ungdomslitteratur*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Ladberg, Gunilla (2003). *Barn med flera språk*. Stockholm: Liber AB.
- Lindö, Rigmor (2002) *Det gränslösa språkrummet*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindö, Rigmor (1983). *Saga- upplevelse- språkutveckling, En beskrivning av ett försök med annorlunda specialundervisning*. Göteborg: Göteborgs Universitet.
- Läraryrket (2002). *Lärarens handbok, Skollag. Läroplaner. Yrkesetiska principer*. Stockholm: Läraryrket.
- Malmgren, Lars-Göran & Nilsson, Jan (1993). *Litteraturläsning som lek och allvar*. Lund: Studentlitteratur.
- Myndigheten för skolutveckling (2003) *Att läsa och skriva. En kunskapsöversikt baserad på forskning och dokumenterad erfarenhet*. Stockholm.
- Patel, Runa & Davidson, Bo (2003). *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur.
- Repstad, Pål (1999). *Närhet och distans- Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap* Lund: Studentlitteratur.
- Rubinstein Reich, Lena (1996). *Samling i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Tallberg Broman, Ingegerd (1995). *Perspektiv på förskolans historia*. Lund: Studentlitteratur.

Vesterlund, Mallo (2003). Musikspråka i förskolan. Med musik, rytmik och rörelse. Stockholm: Runa Förlag.

6.2 Föreläsningar

Borg, Lisbeth (20061006) Leken som en röd tråd i människans liv. Malmö; Lärarutbildningen, Malmö högskola.

7 Bilagor

7.1 Intervjuguide

1. På vilket sätt väljer du att arbeta med barnens språkutveckling?
2. Vad använder du för material?
3. Använder du högläsning när du arbetar med barnens språkutveckling?
4. Om du använder dig av högläsning, varför gör du det?
5. Hur går era lässtunder till? Vem är det som bestämmer litteraturen? Varför?
6. Vilken betydelse har högläsning för dig i ditt arbete som pedagog?
7. Förknippar du högläsning med något annat än språkutveckling?
8. Tror du att högläsning är lika språkutvecklande för alla barnen i gruppen? Vem tycker du att högläsning fungerar bäst för?
9. Vad grundar du dessa tankar på?
10. Kan du ge exempel på hur man kan arbeta språkutvecklande på fler sätt?

7.2 Observationsmanual

Tidpunkt	Pedagogens agerande	Barnens agerande

7.3 Sagolådor

Sagolådor är lådor som pedagogerna själv tillverkar eller köper färdiga. Dessa lådor försöker pedagogerna göra spännande och inbjudande för att de ska fånga barnens intresse. Pedagogerna tillverkar lådor som allt material som tillhör sagan ska ligga i.

I sagan om Snövit är själva lådan huset som dvärgarna bor i. I sagolådan finns alla de detaljer som pedagogerna anser vara viktiga för att barnen ska förstå sagans innebörd och lättare kunna följa med i sagans handling. Sagolådan kan även vara ett hjälpmedel för barnen när de ska berätta sagan för varandra.

7.5 Flanobilder

Flanobilder är bilder som illustrerar till exempel sagans innehåll. Genom att sätta upp bilderna på en flanotavla¹⁸ kan barnen följa med i innehållet både genom sina öron, ögon.

¹⁸ En tavla som det sitter en filtduk på.

Flanobilder kan man även använda sig av vid rim och ramsor, rimsagor. Man kan även använda sig utav flanobilder för att beskriva olika saker för barnen. Till exempel kan man ha en bild på en gaffel när man pratar om mat situationer.

7.5 Aktivitetspåsar

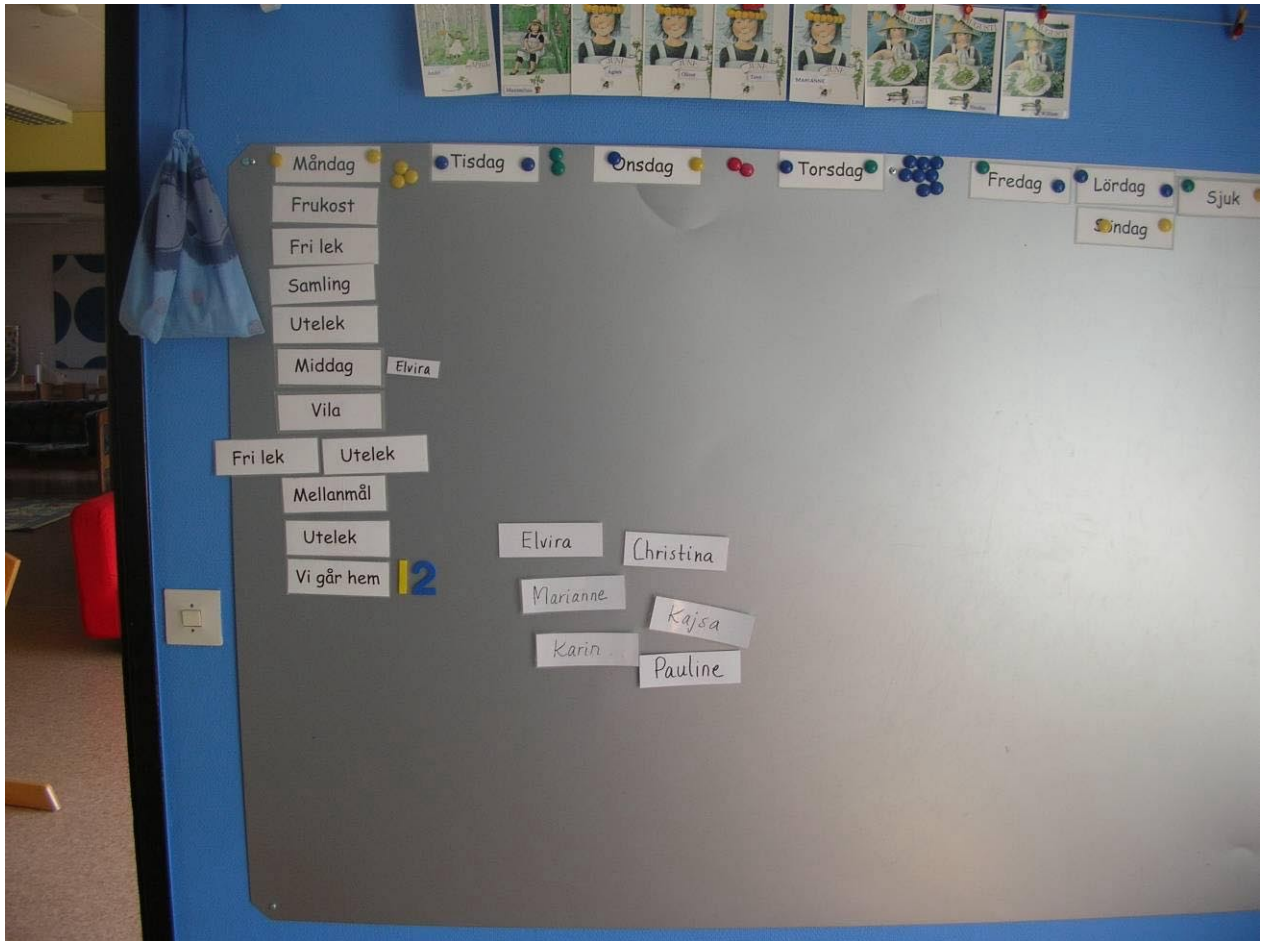

I denna påse kan man ha saker som man vill förtydliga för barnen när man talar om dem. Genom att barnen får både se en gaffel och höra ordet gaffel kan de så småningom koppla samman ordet med saken.

7.6 Namnkort

Detta är kort på barnens namn. Korten kan man använda vid samlingen och låta barnet få leta upp sitt namn bland de andra namnen. Barnen lär sig snabbt hur deras namn ser ut. Här introduceras skriftspråket för barnen.

Namn korten kan vidareutvecklas genom att till exempel ha olika kort för olika aktiviteter som ska ske under dagen. Barnen lär sig så småningom även vad dessa kort betyder och kan på så vis själv se vilka aktiviteter som ska ske under dagen utan pedagogens hjälp.